

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 3 Απριλίου 2013, με την ακόλουθη σύνθεση : Ιωάννης Καραβοκύρης, Πρόεδρος, Νικόλαος Αγγελάρας, Φλωρεντία Καλδή, Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, Σωτηρία Ντούνη, Μιχαήλ Ζυμής, Ευφροσύνη Κραμποβίτη και Γαρυφαλλιά Καλαμπαλίκη, Αντιπρόεδροι, Ευάγγελος Νταής, Χρυσούλα Καραμαδούκη, Μαρία Βλαχάκη, Νικόλαος Μηλιώνης, Άννα Λιγωμένου, Γεώργιος Βοΐλης, Γεωργία Μαραγκού, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά, Ευαγγελία - Ελισσάβετ Κουλουμπίνη, Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Δημήτριος Πέππας, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Αργυρώ Λεβέντη, Στυλιανός Λεντιδάκης, Χριστίνα Ρασσιά, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Αγγελική Μαυρουδή (εισηγήτρια), Βασιλική Σοφianού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου και Δέσποινα Τζούμα, Σύμβουλοι (ο Αντιπρόεδρος Γεώργιος Κωνσταντάς και οι Σύμβουλοι Κωνσταντίνος Κωστόπουλος και Αντώνιος Κατσαρόλης απουσίασαν δικαιολογημένα).

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ : Διονύσιος Λασκαράτος.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ : Ιωάννα Αντωνογιαννάκη, Γενική Συντονίστρια, που ασκεί και καθήκοντα αναπληρώτριας Επιτρόπου στην Υπηρεσία Επιτρόπου στη Γραμματεία του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Για να αποφανθεί, σύμφωνα με άρθρο 100 παρ. 5 του Συντάγματος, επί του παραπεμφθέντος, με την 3583/2012 απόφαση του ΙΙ Τμήματος του

Ελεγκτικού Συνεδρίου, ζητήματος της συνταγματικότητας ή μη των διατάξεων:

α) του τρίτου εδαφίου της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 1 του π.δ. 169/2007 «Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων» και β) της υποπερίπτωσης στ' της περ. β' της παρ. 3 του άρθρου 56 του ως άνω Κώδικα, που ανέκυψε στο πλαίσιο εκδίκασης της από 14 Μαρτίου 2011 (με αριθμό κατάθεσης .../14.3.2011) εφέσεως του Δ. Β. του ..., κατοίκου ... (οδός ...), ο οποίος εμφανίστηκε στο ακροατήριο, χωρίς πληρεξούσιο δικηγόρο και δήλωσε ότι επιθυμεί τη συζήτηση της υπόθεσης.

Το Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο εκπροσωπεί νόμιμα ο Υπουργός Οικονομικών, παραστάθηκε δια του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Κωνσταντίνου Κατσούλα.

Ο Υπουργός Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που κλητεύθηκε σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1α του ν. 2479/1997, παραστάθηκε επίσης δια του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Κωνσταντίνου Κατσούλα.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, το Δικαστήριο άκουσε :

Το Νομικό Σύμβουλο του Κράτους που εκπροσώπησε το Ελληνικό Δημόσιο και τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και ζήτησε να κριθούν συνταγματικές οι επίμαχες διατάξεις.

Το Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος πρότεινε να κηρυχθούν αντισυνταγματικές οι διατάξεις.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη με παρόντες τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός

από τον Αντιπρόεδρο Νικόλαο Αγγελάρα και τους Συμβούλους Ευάγγελο Νταή (ήδη Αντιπρόεδρο), Άννα Λιγωμένου, Ευαγγελία - Ελισσάβητ Κουλουμπίνη, Σταμάτιο Πουλή, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Χριστίνα Ρασσιά και Θεολογία Γναρδέλλη που απουσίασαν λόγω κωλύματος, καθώς και τη Σύμβουλο Δέσποινα Τζούμα που αποχώρησε από τη διάσκεψη, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 1968/1991.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα και

Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο,

Αποφάσισε τα εξής :

I. Με την 3583/2012 απόφασή του, το ΙΙ Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δικάζοντας την από 14 Μαρτίου 2011 έφεση του Δ. Β. του ..., πρώην τακτικού υπαλλήλου στο ... Νοσοκομείο, κατά της .../16.12.2010 πράξης της 43^{ης} Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, με την οποία κανονίστηκε στον ανωτέρω μηνιαία σύνταξη, πληρωτέα από την ημερομηνία που συμπληρώνει το 65^ο έτος της ηλικίας του, ήτοι από 6.4.2031, σύμφωνα με τις διατάξεις του δεύτερου εδαφίου της περ. β' της παρ. 1 και της περ. α' της παρ. 2 του άρθρου 56 του π.δ. 169/2007 και αγόμενο, κατά πλειοψηφία σε κρίση περί αντισυνταγματικότητας των διατάξεων: α) της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 1902/1990, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 3 του άρθρου 1 του ν. 1976/1991, το οποίο έχει κωδικοποιηθεί στο τρίτο εδάφιο της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 1 του π.δ. 169/2007 «Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων και β) της υποπερίπτωσης στ' της περ. β' της παρ. 3 του άρθρου 56 του ως άνω Κώδικα, με τη νομική παραδοχή ότι οι ρυθμίσεις που

εισάγονται με αυτές τις διατάξεις αντίκεινται στην αρχή της ισότητας των φύλων, παρέπεμψε το ζήτημα τούτο, σύμφωνα με το άρθρο 100 παρ. 5 του Συντάγματος, στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου για να αποφανθεί οριστικά επ' αυτού. Κατόπιν των ανωτέρω και αφού τηρήθηκε η νόμιμη προδικασία, νομίμως η Ολομέλεια επιλαμβάνεται επί του παραπεμφθέντος ζητήματος της συνταγματικότητας ή μη των ανωτέρω διατάξεων (Ολομ. Ελ. Συν. 1993, 2287/2005, 2820/2011).

II. Με το άρθρο 4 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος, που ορίζει ότι «οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου», καθιερώνεται όχι μόνο η ισότητα των Ελλήνων ενώπιον του νόμου, αλλά και η ίση μεταχείριση αυτών εκ μέρους του νομοθέτη. Έτσι δεσμεύεται ο κοινός νομοθέτης, ο οποίος, όταν ρυθμίζει ουσιωδώς όμοια πράγματα, σχέσεις ή καταστάσεις και κατηγορίες προσώπων, υποχρεούται να μη μεταχειρίζεται τις περιπτώσεις αυτές κατά τρόπο ανόμοιο, εισάγοντας εξαιρέσεις και κάνοντας διακρίσεις, εκτός εάν η διαφορετική μεταχείρισή τους δεν είναι αυθαίρετη, αλλά επιβάλλεται από λόγους γενικότερου κοινωνικού ή δημόσιου συμφέροντος, η συνδρομή των οποίων υπόκειται κατά το άρθρο 93 παρ. 4 του Συντάγματος στον έλεγχο των δικαστηρίων. Περαιτέρω, με την παράγραφο 2 του άρθρου 4 του Συντάγματος, που ορίζει ότι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις και η οποία αποτελεί ειδικότερη εκδήλωση της κατά την παρ. 1 του ίδιου άρθρου γενικής αρχής της ισότητας στον τομέα της κοινωνικής θέσης και της νομικής αντιμετώπισης των σχέσεων των δύο φύλων, αφενός μεν απαγορεύεται η δημιουργία άνισων καταστάσεων και η διαφοροποίηση του περιεχομένου των επί μέρους

δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των πολιτών, τόσο μεταξύ τους, όσο και έναντι της πολιτείας, βάσει της διαφοράς του φύλου, αφετέρου δε επιβάλλεται η παροχή ίσων δυνατοτήτων και ευκαιριών και στα δύο φύλα για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και την ελεύθερη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή του τόπου (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος). Άλλωστε, κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 116 του ισχύοντος αναθεωρημένου Συντάγματος δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών ενώ το Κράτος υποχρεούται να μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών. Από αυτά παρέπεται ότι κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η ευνοϊκότερη μεταχείριση της γυναίκας, εφόσον όμως τούτο επιβάλλεται από λόγους που ανάγονται είτε στην ανάγκη μεγαλύτερης προστασίας της, ιδίως σε θέματα μητρότητας, γάμου και οικογένειας (άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος), είτε σε καθαρά βιολογικές διαφορές που επιβάλλουν τη λήψη ιδιαίτερων μέτρων ή τη διάφορη μεταχείριση ενόψει του αντικειμένου της ρυθμιζόμενης σχέσης, πάντοτε όμως εντός των ακραίων ορίων, πέρα από τα οποία η σχετική ρύθμιση αντίκειται στο κοινό περί δικαίου αίσθημα. Τέλος, εάν θεσπιστεί με νόμο δικαιολογημένη ειδική ρύθμιση για ορισμένη κατηγορία προσώπων και αποκλεισθεί από τη ρύθμιση αυτή, κατ' αδικαιολόγητη δυσμενή διάκριση, άλλη κατηγορία προσώπων, ως προς την οποία συντρέχει ο ίδιος λόγος που δικαιολογεί την ειδική αυτή μεταχείριση ή εάν δεν υφίστανται ουσιώδεις μεταξύ των δύο κατηγοριών διαφορές, που δικαιολογούν την ευμενή υπέρ της μίας εξ αυτών μεταχείριση, η διάταξη αυτή

είναι κατά το μέρος που εισάγει τη δυσμενή αυτή διάκριση ανίσχυρη ως αντισυνταγματική. Προς αποκατάσταση δε της συνταγματικής αρχής της ισότητας πρέπει να εφαρμοσθεί και για εκείνους εις βάρος των οποίων έγινε η δυσμενής διάκριση, η διάταξη που ισχύει για την κατηγορία υπέρ της οποίας θεσπίστηκε η ειδική ρύθμιση (βλ. Ολ. Ελ. Συν. 977/2000, 645/2005, 448^α/2007, 44, 3126, 3434/2009, ΣτΕ 42/2013, ΑΠ 496/2011).

III. Περαιτέρω, η ομοιόμορφη μεταχείριση των δύο φύλων στο ειδικότερο ζήτημα των προϋποθέσεων θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος επιβάλλεται στον εθνικό νομοθέτη και από τις υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις του άρθρου 141 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ήδη άρθρο 157 στην ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης), σύμφωνα με το οποίο κάθε κράτος μέλος υποχρεούται να εξασφαλίζει την εφαρμογή της αρχής της ισότητας στις αμοιβές ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία ή για εργασία ίσης αξίας, εμπίπτει δε στο πεδίο εφαρμογής του και το συνταξιοδοτικό σύστημα που θεσπίζει ο Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων, δοθέντος ότι η σύνταξη που χορηγείται κατά τις διατάξεις του Κώδικα αυτού είναι «αμοιβή» κατά την έννοια του προαναφερόμενου άρθρου της Συνθήκης Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επομένως, κατά το άρθρο 141 της εν λόγω Συνθήκης απαγορεύεται κάθε διάκριση μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά την αμοιβή τους άρα και τη σύνταξή τους. Η απαγόρευση αυτή καταλαμβάνει και τον καθορισμό διαφορετικών προϋποθέσεων περί ηλικίας ή διαφορετικών κανόνων περί ελάχιστης προαπαιτούμενης υπηρεσίας -αναλόγως του φύλου- για τη χορήγηση συντάξεων

σε δημοσίους πολιτικούς ή στρατιωτικούς υπαλλήλους που τελούν σε απολύτως όμοιες ή παρόμοιες καταστάσεις. Πάντως, κατά την παρ. 4 του ίδιου ως άνω άρθρου, η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην εργασία και τις αμοιβές δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν θετικά μέτρα για το φύλο που βρίσκεται σε λιγότερο ευνοϊκή κατάσταση, αρκεί αυτά να αποβλέπουν στο να το διευκολύνουν να συνεχίσει την επαγγελματική του δραστηριότητα ή στο να αντισταθμίσουν τα μειονεκτήματα που αντιμετωπίζει στην επαγγελματική του σταδιοδρομία και όχι στο να θέτουν ευνοϊκότερες προϋποθέσεις (σε σχέση με τις ισχύουσες για τους άνδρες υπαλλήλους) όσον αφορά το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης και την ελάχιστη προαπαιτούμενη υπηρεσία (βλ. ΔΕΕ C-559/07, της 26^{ης} Μαρτίου 2009, Επιτροπή Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά Ελληνικής Δημοκρατίας).

IV. Ο Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων (π.δ. 169/2007, ΦΕΚ 210, Α'), ορίζει στο άρθρο 1 παρ. 1 περ. α', όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο στην ένδικη υπόθεση χρόνο, ότι «Ο τακτικός δημόσιος υπάλληλος που λαμβάνει κάθε μήνα μισθό από το Δημόσιο Ταμείο ή από άλλους ειδικούς πόρους δικαιούται σε ισόβια σύνταξη από το Δημόσιο Ταμείο: α) Αν απομακρυνθεί με οποιονδήποτε τρόπο από την υπηρεσία και έχει εικοσιπενταετή πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσία», ενώ στο τρίτο εδάφιο της ίδιας ως άνω περιπτώσεως, στο οποίο έχουν κωδικοποιηθεί οι διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 1902/1990, όπως αντικαταστάθηκαν με το άρθρο 1 παρ. 3 του ν. 1976/1991, ορίζεται ότι «Κατ' εξαίρεση για τις γυναίκες υπαλλήλους, οι οποίες έχουν τρία τουλάχιστον παιδιά, καθώς και για τους άνδρες υπαλλήλους,

οι οποίοι έχουν τρία τουλάχιστον παιδιά και είναι χήροι ή διαζευγμένοι, εφόσον οι τελευταίοι με δικαστική απόφαση έχουν την επιμέλεια των ανήλικων ή ανίκανων παιδιών, αρκεί εικοσαετής πλήρης πραγματική συντάξιμη υπηρεσία ανεξάρτητα από το χρόνο πρόσληψής τους». Με τις συνταξιοδοτικές αυτές διατάξεις εισάγεται ευνοϊκότερη μεταχείριση, ως προς τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης των γυναικών τακτικών δημοσίων υπαλλήλων (καθώς και των χήρων ή διαζευγμένων ανδρών, εφόσον έχουν με δικαστική απόφαση την επιμέλεια των ανήλικων ή ανίκανων παιδιών), που έχουν τρία τουλάχιστον παιδιά, αφού αυτές θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης με τη συμπλήρωση εικοσαετούς πλήρους πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας, σε αντίθεση με τη γενική ρύθμιση του πρώτου εδαφίου της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 1 που απαιτεί εικοσιπενταετή πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσία για τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης των τακτικών δημοσίων υπαλλήλων. Το ευμενέστερο αυτό για τις γυναίκες δημοσίους υπαλλήλους με τρία τουλάχιστον τέκνα συνταξιοδοτικό καθεστώς πρέπει να τύχει εφαρμογής και για τους άνδρες δημοσίους υπαλλήλους, οι οποίοι έχουν τρία τουλάχιστον τέκνα, χωρίς να τίθενται γι' αυτούς με μόνο κριτήριο το φύλο τους, περαιτέρω προϋποθέσεις, ήτοι να είναι χήροι ή διαζευγμένοι και εφόσον έχουν με δικαστική απόφαση την επιμέλεια των ανήλικων ή ανίκανων τέκνων, οι οποίες (προϋποθέσεις) δεν απαιτούνται για τις γυναίκες και τούτο διότι η ως άνω διαφορετική συνταξιοδοτική μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών συνιστά δυσμενή διάκριση των πρώτων έναντι των δεύτερων με μόνο κριτήριο το φύλο τους που δεν δικαιολογείται από λόγους γενικότερου κοινωνικού ή δημοσίου

συμφέροντος ή από λόγους που ανάγονται στην ανάγκη μεγαλύτερης προστασίας των γυναικών σε θέματα μητρότητας, γάμου και οικογένειας (λαμβάνομένου μάλιστα υπόψη ότι στην ως άνω διάταξη δεν προσδιορίζεται η ηλικία των τέκνων) και δεν είναι επιτρεπτή όταν στα πλαίσια μιας νομοθετικής ρύθμισης αντιμετωπίζονται ως γονείς, οι οποίοι έχουν, δεδομένων των σύγχρονων κοινωνικών συνθηκών, αμφότεροι τις αυτές υποχρεώσεις και βάρη στο πλαίσιο της προστασίας και ανατροφής των τέκνων τους καθώς και της ενότητας και λειτουργίας της οικογένειας. Κατά συνέπεια, οι προϋποθέσεις θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος, που ισχύουν ειδικότερα για τις γυναίκες δημοσίους υπαλλήλους με τρία τουλάχιστον τέκνα πρέπει να επεκταθούν για λόγους ισότητας και υπέρ της κατηγορίας των ανδρών δημοσίων υπαλλήλων με τρία τουλάχιστον τέκνα, χωρίς πρόσθετες γι' αυτούς προϋποθέσεις (πρβλ. Ολ. Ελ. Συν. 977/2000, 3126/2009). Άλλωστε, ήδη, με το άρθρο 6 του ν. 3865/2010 (ΦΕΚ Α' 120) οι διατάξεις του τρίτου εδαφίου της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, αντικαταστάθηκαν, από 1.1.2011, ως εξής: «Κατ' εξαίρεση για τους υπαλλήλους που έχουν τρία τουλάχιστον παιδιά αρκεί η συμπλήρωση εικοσαετούς πλήρους πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2010 η οποία αυξάνεται κατά ένα (1) έτος για όσους συμπληρώνουν την εικοσαετία εντός του έτους 2011 και για όσους συμπληρώνουν την εικοσαετία από 1.1.2012 και μετά, κατά δύο (2) έτη για κάθε ημερολογιακό έτος και μέχρι τη συμπλήρωση είκοσι πέντε (25) ετών πλήρους πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας, ανεξάρτητα από το χρόνο πρόσληψης τους». Σύμφωνα δε με την οικεία εισηγητική έκθεση, η

θέσπιση της διάταξης αυτής κρίθηκε αναγκαία, μετά την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην υπόθεση C-559/2007, με την οποία κρίθηκε ότι η διάταξη της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα αντιβαίνει στο άρθρο 141 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης παραβιάζοντας την αρχή της ισότητας ως προς την καταβολή αμοιβής άρα και της σύνταξης και εκ του λόγου αυτού τροποποιήθηκε το τρίτο εδάφιο της περ. α' του προαναφερόμενου άρθρου, ώστε να επιτευχθεί σταδιακά η εξίσωση του χρόνου θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος μεταξύ ανδρών και γυναικών.

V. Περαιτέρω, στο άρθρο 56 του ως άνω Συνταξιοδοτικού Κώδικα, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο στην ένδικη υπόθεση χρόνο, ορίζεται ότι : «1. Για την καταβολή της σύνταξης των υπαλλήλων, που υπάγονται στην συνταξιοδοτική προστασία του Δημοσίου, θεσπίζεται ηλικία συνταξιοδότησης, η οποία ορίζεται ως εξής : α) Για όσους θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης μέχρι 31η Δεκεμβρίου 1997 το τεσσαρακοστό δεύτερο (42^ο) έτος της ηλικίας τους συμπληρωμένο, προκειμένου για μητέρες που έχουν ανήλικα ή σωματικώς ή πνευματικώς ανάκανα παιδιά κατά ποσοστό από 50% και άνω, ή για γυναίκες με ανάκανο σύζυγο κατά ποσοστό 67% και άνω, το πενηκοστό τρίτο (53^ο) έτος της ηλικίας συμπληρωμένο προκειμένου για τις λοιπές γυναίκες και το πενηκοστό πέμπτο (55^ο) έτος συμπληρωμένο προκειμένου για τους άνδρες. (...). β) Για όσους θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης από 1ης Ιανουαρίου 1998 και μετά, καθώς και για όσους προσλήφθηκαν για πρώτη φορά στο Δημόσιο από 1^{ης} Ιανουαρίου 1983 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1992, το πενηκοστό (50^ο) έτος της ηλικίας

συμπληρωμένο, για μητέρες που έχουν ανήλικα ή σωματικώς ή πνευματικώς ανίκανα παιδιά κατά ποσοστό πενήντα τοις εκατό (50%) και άνω ή για γυναίκες με ανίκανο σύζυγο κατά ποσοστό εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, το πενήντα ογδοο (58^ο) έτος συμπληρωμένο για τις λοιπές γυναίκες και το εξηκοστό (60^ο) έτος της ηλικίας συμπληρωμένο προκειμένου για τους άνδρες. (...). 3. Οι διατάξεις των παρ. 1 και 2 δεν έχουν εφαρμογή: α) (...) β) Για όσους από τους λοιπούς υπαλλήλους: (...) στ) Ανήκουν στις γυναίκες και τους χήρους ή διαζευγμένους υπαλλήλους που αναφέρονται στο τρίτο εδάφιο της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 1 αυτού του Κώδικα. (...). 5. Με την επιφύλαξη των διατάξεων των προηγούμενων παραγράφων η πληρωμή της σύνταξης αρχίζει από την επόμενη της απομάκρυνσης του υπαλλήλου ή του στρατιωτικού από την υπηρεσία ή από την επομένη του θανάτου του ή από την επομένη λήξης των τυχόν καταβαλλόμενων κατά το επόμενο άρθρο τρίμηνων αποδοχών.(...)». Από τις ανωτέρω διατάξεις συνάγεται ότι ναι μεν με τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 56 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα θεσπίζεται για την έναρξη καταβολής της σύνταξης, ηλικία συνταξιοδότησης των πολιτικών υπαλλήλων, ανάλογα με το αν θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης πριν από την 1.1.1998 ή μεταγενέστερα, σύμφωνα με τις ειδικότερα προβλεπόμενες στη διάταξη αυτή περαιτέρω διακρίσεις, πλην όμως η διάταξη αυτή δεν ισχύει για τις γυναίκες με τρία τουλάχιστον τέκνα και τους χήρους ή διαζευγμένους άνδρες υπαλλήλους με τρία τουλάχιστον τέκνα, -στους οποίους ανήκει κατόπιν δικαστικής απόφασης, η επιμέλεια των ανήλικων ή ανίκανων παιδιών- που έχουν θεμελιώσει δικαίωμα σύνταξης, σύμφωνα με το τρίτο εδάφιο της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 1 του

Συνταξιοδοτικού Κώδικα και των οποίων η σύνταξη είναι καταβλητέα από την επομένη της απομάκρυνσής τους από την υπηρεσία, ανεξάρτητα από τη συμπλήρωση ορίων ηλικίας. Η ευνοϊκή όμως αυτή διάταξη για τις γυναίκες δημοσίους υπαλλήλους, με τρία τουλάχιστον τέκνα, πρέπει να τύχει εφαρμογής και για τους άνδρες δημοσίους υπαλλήλους, που έχουν τρία τουλάχιστον τέκνα, χωρίς περαιτέρω πρόσθετες γι' αυτούς προϋποθέσεις, και τούτο διότι, όπως εκτέθηκε στις προηγούμενες σκέψεις (III και IV), υπάγονται και αυτοί, εφαρμοζόμενης της επεκτατικής αρχής της ισότητας, στην προστασία του ευμενέστερου συνταξιοδοτικού καθεστώτος που επιφυλάσσει η διάταξη του τρίτου εδαφίου της περ. α' του άρθρου 1 για τις γυναίκες δημοσίους υπαλλήλους με τρία τουλάχιστον τέκνα.

VI. Κατά τη γνώμη όμως του Αντιπροέδρου Μιχαήλ Ζυμή και των Συμβούλων Γεωργίου Βοΐλη, Ασημίνας Σαντοριναίου και Ελένης Λυκεσά, από τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 1 περ. α' και 56 παρ. 1 (περ. α' και β') και 3 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 169/2007), όπως αυτές ίσχυαν κατά τον κρίσιμο χρόνο, προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι οι τακτικοί δημόσιοι υπάλληλοι θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης με τη συμπλήρωση εικοσιπενταετούς πλήρους συντάξιμης υπηρεσίας, η οποία τους καταβάλλεται με τη συμπλήρωση ορισμένου ηλικιακού ορίου, το οποίο προσδιορίζεται ανάλογα με το αν θεμελίωσαν δικαίωμα σύνταξης πριν από την 1.1.1998 ή μεταγενέστερα, κατά τις ειδικότερες διακρίσεις που ορίζονται στην παρ. 1 του ως άνω άρθρου 56 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα. Από τους ως άνω γενικούς κανόνες, που ισχύουν για όλους τους δημοσίους υπαλλήλους ως προς την ελάχιστη απαιτούμενη υπηρεσία

(25ετία) για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος και ως προς τη συμπλήρωση συγκεκριμένου ηλικιακού ορίου για την έναρξη καταβολής της σύνταξης, εξαιρούνται οι γυναίκες δημόσιοι υπάλληλοι που έχουν τουλάχιστον τρία τέκνα, οι οποίες θεμελιώνουν σύνταξη με εικοσαετή πλήρη πραγματική υπηρεσία και χωρίς όριο ηλικίας ως προς το χρόνο έναρξης καταβολής της σύνταξής τους. Η ως άνω όμως εξαίρεση, με την οποία τάσσονται ευνοϊκότερες προϋποθέσεις συνταξιοδότησης για τις γυναίκες δημοσίους υπαλλήλους με μόνο κριτήριο την ιδιότητα του γονέα τριών τέκνων και χωρίς να συνδέεται το κριτήριο αυτό με την ανηλικότητα των τέκνων, η οποία συνάπτεται με την ιδιαίτερη σημασία του ρόλου της γυναίκας ως γονέας κατά τα καθοριστικά χρόνια ανάπτυξης και εξέλιξης των παιδιών, θεσπίζει αδικαιολόγητη διάκριση, λόγω φύλου, υπέρ των γυναικών, που αντίκειται στη συνταγματική αρχή της ισότητας (4 παρ. 2 Σ.). Εξάλλου, περιεχόμενο της ως άνω εξαίρεσης δεν αποτελεί η λήψη θετικού μέτρου υπέρ των γυναικών με το οποίο επιδιώκεται η εξομοίωσή τους με τους άνδρες στον κοινωνικό και οικονομικό τομέα, ούτε η θέσπιση αντισταθμίσιματος στα μειονεκτήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία, αφού η πλεονεκτική μεταχείριση αφορά, εν προκειμένω, στις προϋποθέσεις συνταξιοδότησής τους και όχι σε πλεονεκτήματα χορηγούμενα κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας. Ως εκ τούτου η εν λόγω εξαίρεση δε συνάδει με το άρθρο 116 παρ. 2 του Συντάγματος ούτε με το άρθρο 141 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκ τούτων παρέπεται ότι επέκταση της εφαρμογής των ρυθμίσεων που θεσπίζουν την εν λόγω μη συνάδουσα με το Σύνταγμα και τους κοινοτικούς

κανόνες δικαίου εξαίρεση δεν χωρεί. Πάντως, σημειωτέον ότι σε κάθε περίπτωση ακόμα και αν επρόκειτο για δικαιολογημένη κατά την έννοια των άρθρων 4 παρ. 2 και 116 παρ. 2 εξαίρεση υπέρ των γυναικών – δηλαδή δικαιολογημένη ενόψει της εκ φύσεως διαφορετικότητας των φύλων ή ενόψει της λιγότερο ευνοϊκής θέσης των γυναικών στον οικονομικό ή κοινωνικό τομέα – η εξαιρετική μεταχείριση λειτουργεί μόνο υπέρ αυτών, αφού επιτάσσεται εκ των ανωτέρω λόγων και δε μπορεί να λειτουργήσει και υπέρ του άλλου φύλου για το οποίο δε συντρέχουν οι λόγοι αυτοί. Συνακόλουθα ούτε σ' αυτή την περίπτωση μπορεί να επεκταθεί η εφαρμογή των εξαιρετικών αυτών κανόνων και υπέρ του άλλου φύλου, σχετικό δε αίτημα θα προβαλλόταν αλυσιτελώς. Η γνώμη όμως αυτή δεν εκράτησε.

VII. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, η Ολομέλεια του Δικαστηρίου επιλύοντας το παραπεμφθέν σε αυτή από το II Τμήμα ζήτημα της συνταγματικότητας ή μη των διατάξεων : α) του τρίτου εδαφίου της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 1 του π.δ. 169/2007 «Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων» και β) της υποπερίπτωσης στ' της περ. β' της παρ. 3 του άρθρου 56 του ως άνω Κώδικα αποφαινεται, κατά πλειοψηφία, ότι αυτές αντίκεινται στο άρθρο 4 παρ. 2 του Συντάγματος και αναπέμπει την υπόθεση στο II Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου, προκειμένου να ερευνηθεί περαιτέρω.

Για τους λόγους αυτούς

Αποφαίνεται ότι οι διατάξεις : α) του τρίτου εδαφίου της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 1 του π.δ. 169/2007 «Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων» και β) της υποπερίπτωσης στ' της περ. β' της παρ. 3 του άρθρου 56

του ως άνω Κώδικα αντίκεινται στο άρθρο 4 παρ. 2 του Συντάγματος, κατά τα αναφερόμενα στο σκεπτικό.

Αναπέμπει την υπόθεση στο ΙΙ Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου για να ερευνηθεί αυτή περαιτέρω.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 11 Δεκεμβρίου 2013.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΗΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΑΥΡΟΥΔΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΙΩΑΝΝΑ ΑΝΤΩΝΟΓΙΑΝΝΑΚΗ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 2 Απριλίου 2014.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΗΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΙΩΑΝΝΑ ΑΝΤΩΝΟΓΙΑΝΝΑΚΗ